

ANKARA KENTİ MEKANSAL PLANLAMA SÜRECİNDE DOĞAL BİR ALANIN DÖNÜŐÜMÜ: İMRAHOR VADİSİ ÖRNEĞİ

Esra ŞENÖZ ORSAN** Nilgöl KARADENİZ*

*Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakóltesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü ANKARA

**senoz.esra@gmail.com

Özet: İmrahor Vadisi, Ankara kent merkezinin güneydoğusunda Gölbaşı, Çankaya ve Mamak ilçeleri sınırları içinde yer almaktadır. Yaklaşık 3500 hektar büyüklüğünde olan vadi, hidrolojik açıdan Mogan ve Eymir gölleri ile bağlantılıdır. Yapılan araştırmalar vadi bütününde biyoçeşitliliğın zengin olduğunu göstermektedir. Vadi aynı zamanda, Ankara kenti için hava koridoru olma özelliği taşımaktadır. 2000'li yılların başına kadar bütün üst ölçekli planlarda korunması ya da ağaçlandırılması gereken alan olarak tanımlanan İmrahor Vadisi, son yıllarda alınan plan kararları nedeniyle yoğun kentleşme ve vadi içi yapılaşma baskısı ile karşı karşıya kalmıştır. Bu çalışmada, Ankara'nın kentsel yeşil altyapı sisteminin kritik bir parçası olan İmrahor Vadisi'nin önemi Ankara kenti mekânsal planlama süreci kapsamında incelenmiştir. Bu kapsamda Ankara'nın kentsel gelişimine yön veren ve kenti şekillendiren Lörcher Planı, Jansen Planı, Yücel-Uybadin Planı, 1990 Nazım İmar Planı, 2025 planlama çalışmaları, 2023 Başkent Ankara Nazım İmar Planı ve 2038 Ankara Çevre Düzeni Planı irdelenmiştir. Söz konusu planların yanı sıra bu süreçte önem taşıyan bazı planlama çalışmalarından da yararlanılmıştır. Son dönemde yapılan plan değişiklikleri ve buna bağlı alınan yapılaşma kararları, İmrahor Vadisi'nin Ankara kenti yeşil altyapı sistemi içindeki kritik rolünün göz ardı edildiğini göstermektedir. Bu bağlamda İmrahor Vadisi'nin yeşil altyapı sistemi içindeki yaşamsal önemiyle bağlantılı olarak planlama müdahalelerine yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ankara, İmrahor Vadisi, Ankara kent planları, yeşil altyapı, kent politikaları.

THE TRANSFORMATION OF A NATURAL AREA IN THE SPATIAL PLANNING PROCESS OF ANKARA: THE CASE OF IMRAHOR VALLEY

Abstract: Imrahor Valley is located to the southeast of Ankara city center which is within the boundaries of Golbasi, Cankaya and Mamak districts. The valley is approximately 3500 hectares in size and hydrologically connected to the Mogan and Eymir lakes. Research proves that biodiversity is rich throughout the valley. The valley is also an air corridor for the city of Ankara. Imrahor Valley, which was defined as the area to be protected or afforested in all high-scale plans until the beginning of 2000s, has been faced with intense urbanization and intra-valley building pressure due to the plan decisions taken in recent years. In this study, the importance of Imrahor Valley, which is a critical part of Ankara's urban green infrastructure system, is examined within the scope of spatial planning process of Ankara city. In this study, the Lorcher Plan, Jansen Plan, Yucel-Uybadin Plan, 1990 Master Plan, 2025 Planning Works, 2023 Capital Ankara Master Plan and 2038 Ankara Environmental Plan were examined. In addition to these plans, some other planning studies that are important in this process were also utilized. Recent changes in plans and related building decisions according to these changes demonstrate that the critical role of Imrahor Valley in Ankara's green infrastructure system has been ignored. In this study, suggestions for planning interventions have been developed in connection with the vital importance of Imrahor Valley in the green infrastructure system.

Keywords: Ankara, Imrahor Valley, Ankara urban plans, green infrastructure, urban policies

1. Giriş

Kent planlama pratiklerinin geçmişi Antik Çağ'a kadar uzanmaktadır. Antik Çağ'da Mısır, Mezopotamya, Yunanistan ve Ege adalarındaki uygarlıklara ait kentlerin belli bir plana göre düzenlenmiş olduğuna dair kanıtlar bulunmaktadır (Keleş 2015). Günümüz planlama anlayışına ise 19. yüzyılda geçilmiştir (Tekeli 1980). Özellikle sanayi devrimi ve savaş sonrasında yıkılan kentlerin yeniden inşası fikri, kent planlama anlayışının gündeme gelmesine neden olmuştur.

Ülkemizde ilk defa Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte, savaş sonrası kentlerin sorunlarının çözümlenmesi ve hızlı kentleşmenin düzene girmesi amacıyla planlama çalışmalarına başlanmıştır. İlk planlama çalışması başkent Ankara için yapılmıştır. Sonrasında İstanbul, İzmir, Kayseri, Antalya ve Konya gibi nüfusu giderek artan kentlerde kapsamlı planlama çalışmaları yürütülmüştür (Cengizkan 2006).

Ankara'nın ilk planı Carl Christoph Lörcher tarafından 1924 ile 1925 yılları arasında hazırlanmıştır ve bu plan Ankara'ya "Türkiye Cumhuriyeti'nin planı olan ilk kenti" olma ünvanını kazandırmıştır (Cengizkan 2006). Ancak başkent Ankara'daki nüfus artışının Lörcher Planı'nda tahmin edilenden çok daha fazla olması nedeniyle plan yetersiz kalmıştır. Planın yapılmasının üzerinden sadece dört yıl geçmesine rağmen yeni bir planın yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu kapsamda, 1930'lu yıllardan 1950'li yılların sonuna kadar Ankara'daki kentsel gelişimi yönlendireceği düşünülen yeni bir plan hazırlanmıştır. Hermann Jansen tarafından hazırlanan ve Jansen Planı olarak adlandırılan plan, 1932 yılında onaylanmış ve 1934 yılında uygulamaya konulmuştur (Günay 2006). Bu planı, Ankara metropoliten alanını şekillendiren 1957 Uybadin-Yücel Planı, 1990 Nazım Planı, 2023 Başkent Ankara Nazım İmar Planı ve 2038 Ankara Çevre Düzeni Planı izlemiştir.

Söz konusu planlar, belirli planlama süreçlerini ve yaklaşımlarını ifade etmektedir. Bu çalışma ile bir yandan Ankara kent gelişimini şekillendiren planlama süreci tarihi dizin içinde ele alınırken bir yandan da Ankara'nın kentsel yeşil altyapı sisteminin kritik bir parçası olan İmrahor Vadisi'nin söz konusu planlar içindeki yeri ve taşıdığı anlam irdelenmiştir.

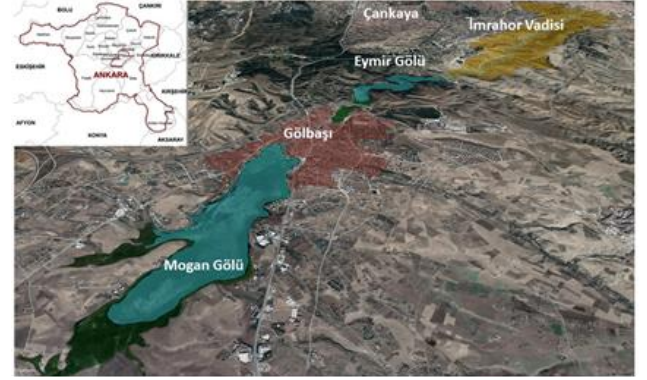
2. Materyal ve Yöntem

2.1. Materyal

Çalışmanın ana materyalini Ankara kent merkezinin güneydoğusunda yer alan, Gölbaşı, Çankaya ve Mamak ilçeleri sınırları içinde bulunan İmrahor Vadisi oluşturmaktadır. Yaklaşık 3500

hektar büyüklüğünde olan vadi, hidrolojik açıdan Mogan ve Eymir gölleri ile bağlantılıdır (Karadeniz ark. 2016) (Şekil 1). Yapılan araştırmalar vadi bütününde biyoçeşitliliğin zengin olduğunu göstermektedir.

Hâkim rüzgâr yönü kuzeydoğu ve kuzey olan Ankara'da, rüzgârların genel olarak kuzeydoğu ve kuzey yönlerinden kent merkezine geldiği, güney ve doğu yönlerinden kenti terk ettiği gözlemlenmiştir. Rüzgârların kent içine giriş ve çıkışındaki sirkülasyon kanallarını da vadi sistemleri oluşturmaktadır (ÇDP 2017). İmrahor Vadisi'nin konumu ve yamaçlarının yönü kent içi ve dışı hava akışını desteklemektedir. Böylelikle vadi hava koridoru olma özelliğine sahiptir. Bu özelliğiyle İmrahor Vadisi, hava kirliliği ve iklim stabilizasyonu açısından Ankara için büyük önem taşımaktadır (NİP 2007).

Şekil 1: Mogan ve Eymir Gölleri ile hidrolojik olarak bağlantılı olan İmrahor Vadisi'nin konumu (Karadeniz ve ark. 2018)

Başkent Ankara'nın planlanması için gerçekleştirilen planlar ile bu planların açıklama raporları ve bu planların hazırlanmasına katkı sağlamış olan planlama çalışmaları da materyal olarak kullanılmıştır.

2.2. Yöntem

Bu çalışma kapsamında Ankara'nın kentsel gelişimini yönlendiren, şekillendiren tüm planlar, bu planların açıklama raporları ve bu planların hazırlanmasına katkı sağlamış olan planlama çalışmaları tarihsel dizin içinde irdelenerek İmrahor Vadisi ile ilgili alınan plan kararları ve öngörüler değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında incelenen plan ve planlama çalışmaları iki başlık altında gruplandırılmıştır. Bu gruplama "Ankara'nın Planlama Sürecinde Yer Alan Planlar" ve bu planların hazırlanmasına katkı sağlamış olan "Tamamlayıcı Planlar" olarak yapılmıştır (Tablo 1).

Tablo 1: Araştırma kapsamında incelenen planlar ve planlama çalışmaları

Ankara'nın Planlama Sürecinde Yer Alan Planlar	Tamamlayıcı Planlar
1925 Lörcher Planı	1965 Yüksel Öztan Planlama Çalışması
1932 Jansen Planı	1982 Ankara Yeşil Kuşak Ağaçlandırma Projesi
1957 Yücel-Uybadin Planı	1987 İmrahor Vadisi Rekreasyon Alan Projesi
1990 Ankara Nazım Planı	2015 Ankara Planlama Çalışmaları
2023 Başkent Ankara Nazım İmar Planı	2025 Nazım Planı Çalışmaları
2038 Ankara Çevre Düzeni Planı	

3. Bulgular

3.1. İmrahor Vadisi'nin Ankara Planlama Sürecinde Yer Alan Planlar Kapsamında Değerlendirilmesi

Ankara'nın 1923-1929 yılları arasındaki yapılaşmasını belirleyen ilk planı Carl Christoph Lörcher tarafından hazırlanmıştır. Lörcher Planı hazırlanırken öncelikle 1924 yılında Eski Ankara olarak adlandırılan Kale ve Çevresi, 1925 yılında ise Yenişehir olarak adlandırılan Sıhhiye ve Çevresi'ni kapsayan 150 hektarlık alan planlanmıştır (Cengizkan 2006; ÇDP 2017). Lörcher Planı, Ankara'nın yeni gelişme bölgesi olan Yenişehir ile ilgili temel kararların verildiği bir plan olma özelliğini taşımaktadır. Günümüzde Sıhhiye ve çevresinde sürekliliği büyük ölçüde yitirilmiş olan Zafer Meydanı ve Parkı ile Mithatpaşa ile Sakarya kesişimi gibi önemli açık ve yeşil alan kullanım kararları bu plan kapsamında üretilmiştir (NİP 2007).

Ankara'daki nüfus artışının Lörcher Planı'nda öngörülenden çok daha fazla olması sonucunda Lörcher Planı yetersiz kalmıştır ve yeni bir plana ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaç üzerine kentin İmar Planı'nın hazırlanması için 1927 yılında uluslararası bir yarışma düzenlenmiştir. 1928 yılında sonuçlanan yarışmayı, Ankara'nın 1929-1939 yılları arasındaki kentleşmesini yönlendirecek planıyla Hermann Jansen kazanmıştır (Cengizkan 2006). Kentin bütüncül anlamda planlanması sürecinde önemli bir kırılma noktası oluşturan ve Jansen Planı olarak adlandırılan plan, toplam 1500 hektarlık bir alanda ortalama 120-240 kişi/hektar yoğunlukla yaklaşık 300.000 kişinin yaşayacağını varsaymıştır.

Ancak başkent olarak ilan edildikten sonra yoğun göç almaya başlayan Ankara, Jansen Planı'nda 1980 yılında ulaşacağı tahmin edilen 300.000 kişilik nüfusu, 1950 yılında aşmıştır (ÇDP 2017).

Jansen Planı kapsamında Ankara Kalesi ve Çevresi'nin korunması, Eski Şehri Çankaya'ya bağlayan Atatürk Bulvarı'nın kentin en önemli arteri olması ve kuzey-güney doğrultusunda genişletilerek açılması konusunda önemli kararlar alınmıştır. Kale ve Çevresi ile Ankara Garı arasında kalan topoğrafik açıdan düşük kotlu bölgenin Gençlik Parkı, 19 Mayıs Spor Sitesi, Hipodrom gibi açık yeşil alan ve rekreasyon alanı kullanımlarına ayrılması planlanmıştır. Ayrıca planda Ankara Kalesi, Kocatepe, Hacettepe, Rasattepe ve Maltepe gibi tepelerin, kente bakış noktaları olarak düşünülmesi ve bu doğrultuda planlanması gerektiği kararına varılmıştır (Kayasü 2006).

Jansen Planı'nda açık yeşil alan kullanımları ile yapıli alan kullanımları arasında denge kurulmaya özen gösterilmiştir. Böylelikle yeşil alanların sürekliliğinin sağlanması amaçlanmıştır. Plan kapsamında öngörülen geniş yeşil alanlar arasında yeşil koridorlarla bağlantılar oluşturulmuş; kentte güçlü bir yeşil alan sistemi kurulmuştur. Kent merkezine şımsal bir şekilde saplanan vadiler, yeşil alanlar arasındaki bütünlüğün sağlanmasında önemli bir role sahip olmuştur. Kayasü'ye (2006) göre açık yeşil alanlar açısından oldukça duyarlı olan Jansen Planı, dönemin yönetimleri tarafından gerektiği gibi uygulanmamıştır. Jansen Planı'na göre, bugünkü Tandoğan Meydanı'nda oluşturulması öngörülen Hava Meydanı'ndan Tandoğan, Maltepe, Demirtepe boyunca Kumrular Sokak ve Zafer Parkı'na kadar uzanan yeşil alan öngörüsü, planın doğu-batı aksındaki yeşil omurgasının oluşturulmasında en temel unsur olmuştur. Günümüzde Jansen Planı'nda öngörülen bu yeşil alan sistemin önemli bir kısmı yitirilmiş ya da devamlılığı bozulmuştur. Jansen Planı'na göre günümüzde üzeri kapatılarak yol geçirilmiş olan İncesu Deresi, Kavaklı Dere ve Dikmen Deresi, kuzey güney yönünde korunması ve gelişmesi planlanan açık-yeşil alan sisteminin önemli parçalarıdır (NİP 2007).

Ankara nüfusunun tahmin edilenden fazla olması sonucunda Jansen Planı'da yetersiz kalmaya başlamıştır. Bunun üzerine 1955 yılında Ankara Belediyesi'nin girişimleri ile Ankara İmar Planı'nın hazırlanması için uluslararası bir yarışma düzenlenmiştir. Bu yarışmayı 12.000 hektarlık alanı kapsayan imar planı ile Nihat Yücel ve Raşit Uybadin kazanmıştır (ÇDP 2017). 1957 Yücel-Uybadin Planı olarak tanımlanan Ankara'nın üçüncü planı, 1958-1968 yılları arasında yürürlükte kalmıştır (Cengizkan 2006). Plan kentin gelecek 30 yılda

750.000 nüfusa ulaşacağı varsayımı ile hazırlanmıştır, fakat Ankara bu nüfusa 1965 yılında ulaşmıştır (Kayasü 2006).

1957 Yücel-Uybadin Planı'nın seçilmesinde planda vadilerin korunmasına dayalı öngörüsü etkili olmuştur. Fakat plan gösterimlerinde vadilerin "İskân dışı alan" olarak ifade edilmesi, kentsel açık yeşil alanın bir parçası olması gereken vadilerin (Dikmen ve Portakal Çiçeği Vadileri) kentsel geliştirme projelerinin yapıldığı alanlar olarak görülmesine neden olmuştur (Günay 2006). Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği'ne göre İskân dışı alan "Her ölçekteki imar planı sınırı, yerleşik alan sınırı, belediye ve mücavir alan sınırları dışında kalan köy ve mezraların yerleşik alanı ve civarlarının dışında kalan alanlardır." olarak tanımlanmaktadır. Günay'a (2006) göre planın uygulama aşamasında, vadilerin açık yeşil alan olarak geliştirilmeleri için siyasalar devreye sokulmamış ve bu alanların gecekondulaşmasına göz yumulmuştur. 1980'li yıllarda çıkartılan imar affi yasasıyla bu alanlarda İslah İmar Planı yapma zorunluluğu getirilmiştir. İskân dışı alanı işgal eden gecekondü sahiplerinin imar hakları toplulaştırılmıştır ve böylelikle vadiler de yapılaşmaya açılmıştır.

Yücel-Uybadin Planı, Lörcher ve Jansen Planlarında yer alan yeşil aksları, yeşil koridorları, kentsel açık yeşil alanları, kent meydanlarını ve pazar yerleri gibi kamusal alan stratejilerini gündemden düşürmüştür. Yücel-Uybadin Planı Jansen Planı'nın öngördüğü açık yeşil alan sistemini bozan bazı öneriler getirmiştir (Uzel 1991). Planda paftalara yansıyan, fakat varlığı ve sürdürülebilirliği denetlenmeyen yeşil alan kullanımları önerilmiştir. Cengizkan'a (2006) göre Yücel-Uybadin Planı'nda yeşil alanların varlığı ve sürdürülebilirlik maliyetlerinin düşük ya da sıfır olduğu düşünülmüştür. Bu nedenle de planın çoğu yerinde açık yeşil alan kullanımları öngörülmüştür.

Planın en az ayrıntıda bilgi verilen kısımlarından biri rekreasyon alanları hakkında öngörülere yer veren "Yeşil Sahalar" başlığı altındadır. Planın bu bölümünde İncesu Barajı çevresinde mesire alanı kullanımı önerilmiştir. Olimpiyat Sitesi'nin Etimesgut civarında yer alabileceği, Atlı Spor Kulübü ve Golf Sahası için Söğütözü'nde yer ayrılabilceği, Esenboğa'ya taşınan Tandoğan Hava Alanı'nın ise sivil havacılık kulüplerine tahsis edilebileceği belirtilmiştir (Uzel 1991; Cengizkan 2006). Plan kapsamında yapılaşma zorluğu yaşanan dere yatakları ve vadiler, vadi yanakları ve yüksek eğimli alanlar, yapılaşma dışı bırakılmış ve bu alanlar çoğunlukla açık yeşil alan kullanımına ayrılmıştır (Cengizkan 2006).

1957 Yücel-Uybadin Planı ile alınan kullanım kararları, kentsel gelişimin ilk defa Ankara'nın jeomorfolojik çanağının dışına çıkmasına neden olmuştur. Bu jeomorfolojik çanağın sınırı dışında yer alan İmrahor Vadisi'de bu alınan kararlardan etkilenmiştir. Günay'a (2006) göre Ankara'nın kentsel makroformunun oluşmasındaki en önemli etken jeomorfolojik yapısıdır. Kalenin ve tarihi merkezin olduğu nokta, batıdan doğuya doğru uzanan Engürü Ovası'nın sonlandığı bir konumdur. Engürü Ovası'nın kuzeyinde Karyağı tepeleri, güneyinde Meşe Dağı ve Dikmen-Çankaya sırtları ve doğusunda Hüseyin Gazi Dağı ile başlayan dağlık ve tepelik arazi, Ankara'nın jeomorfolojik çanağını tanımlamaktadır.

1957 Yücel-Uybadin Plan döneminin en önemli açık yeşil alan sistemi öngörülerinden biri, özel kanun ile koruma altına alınmış olan Atatürk Orman Çiftliği (AOÇ) arazisinin yerleşime açılmaması gayreti üzerine olmuştur. Ayrıca bu planda İmrahor Vadisi önemli bir rekreasyon merkezi olarak tanımlanmıştır (Günay 2006).

1970 ile 1975 yılları arasında ise Başkent Ankara'nın 1990 yılı öngörüsü ile planlama çalışmaları yürütülmeye başlanmıştır. Dönemin İmar ve İskân Bakanlığı'na bağlı Ankara Metropolitan Alan Nazım İmar Bürosu yapmış olduğu kapsamlı Ankara araştırmaları sonucunda Ankara'nın 20 yılını planlayan bir çalışma geliştirmiştir ve bu çalışma 1982 yılında "Ankara 1990 Nazım Planı" olarak onaylanıp yürürlüğe girmiştir (Günay 2006; Kayasü 2006; Anonim 2017).

Ankara 1990 Nazım Planı çalışmaları sırasında kent içindeki açık yeşil alanların yetersiz olduğu saptanmış ve bu alanların miktarının nüfusla orantılı bir biçimde arttırılmasına yönelik kararlar alınmıştır (Uzel 1991). Ankara 1990 Nazım Planı'nda Başkent Ankara'nın etrafını saracak bir kültür aksına ve şehri çevreleyecek bir yeşil kuşağa yer verilmiştir. Bu plan kapsamında askeri alanların bir kısmını, AOÇ Alanı'nı, Hipodromu, Atatürk Kültür Merkezi'ni, Gençlik Parkı'nı içine alan ve Atatürk Bulvarı boyunca uzanan bir yeşil aks planlanmıştır. Ayrıca bu aks ile bağlantılı olacak şekilde Abdi İpekçi Parkını, Kurtuluş Parkını, 50. Yıl Parkını ve İmrahor Vadisi'ni de içine alan bir yeşil kuşak düşünülmüştür (Şahin, 2016). Ankara için daha önce hazırlanmış olan planlarda yeşil kuşağın bir parçası olmayan AOÇ, Ortadoğu Teknik Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi arazileri, 1990 Nazım Planı ile yeşil kuşağın bir parçası olmuştur. Planda önerilen yeşil kuşak ve yeşil kuşakla bağlantısı kurgulanan yeşil aksların kentin kuzeyini, doğusunu ve güneyini kapladığı görülmektedir (Şekil 2) (Günay 2006).

Ankara 1990 Nazım Planı'nın vadileri kentsel açık yeşil alan olarak değerlendirme yaklaşımı, kentte bir yeşil kuşak oluşturma süreci olarak düşünülmektedir. Planda İmrahor Vadisi, Dikmen Vadisi gibi vadilerde yerleşimin önlenmesi ve bu alanların hava koridorları olarak değerlendirilmesi ile ilgili kararlar, kentin 1970'lerden beri sıkıntısını çektiği hava kirliliğine çözüm olmuştur. Ayrıca planda vadiler kentliler için rekreasyon ve dinlenme alanları olarak da düşünülmüştür (Kayasü 2006; NİP 2007; Güleç Özer ve Başkurt 2017). Planın uygulanma aşamasında çeşitli etaplarda ağaçlandırma çalışmaları yapılmıştır, fakat zamanla planlanan bu yeşil kuşağın hayata geçmesini engelleyen alt ölçekli plan kararları üretilmiştir (NİP 2007).

Şekil 2: Ankara 1990 Planı'nda yer alan yeşil kuşak ve İmrahor Vadisi'nin konumu (Günay 2006)

Ankara 1990 Nazım Planı kapsamında kentsel açık yeşil alanlar ile ilgili bazı koruma kararları da alınmıştır. Bu koruma kararları arasında İmrahor Vadisi, Çubuk I ve Bayındır Baraj Gölleri ile Mogan Gölü ve Çevresi'nin korunmasını içeren kararlar yer almaktadır.

2007 yılında, Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından 1/25.000 ölçekli 2023 Başkent Ankara Nazım İmar Planı onaylanmıştır. Planlama alanı 8500 km²'lik bir alanı kapsamaktadır ve 6 temel planlama bölgesinden oluşmaktadır (NİP 2007). 2023 Başkent Ankara Nazım Planı açıklama raporu incelendiğinde kentsel açık yeşil alan sistemine dair korumacı ve tehlikelere karşı tedbir alıcı hedeflerin ortaya konulduğu görülmektedir. Fakat hazırlanan plana ve daha sonra hazırlanan parçacıl planlara bakıldığında, Nazım İmar Planı hedefleriyle çelişen kararların verildiği görülmektedir.

Planda, kentsel açık yeşil alanların kent parçalarını birbirinden ayıran yeşil koridorlar olarak planlanması ve kentsel yaşam kalitesini arttıran nefes

alma noktaları olarak tanımlanması gerektiğine değinilmiştir. Ayrıca planda açık yeşil alanlardaki yapılaşma baskısının engellenmesi, bu alanlardaki turizm potansiyelinin doğal peyzaj özelliklerine zarar vermeyecek, bölgeyi tahrip etmeyecek şekilde olmasına ilişkin eylem planları hazırlanması gerektiğine yer verilmiştir.

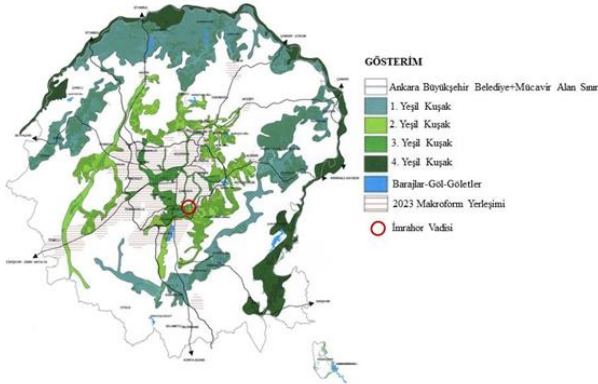
İmrahor Vadisi, 2023 Başkent Ankara Nazım İmar Planı'nda yer alan 6 temel planlama bölgesinden Güney Planlama Bölgesi sınırları içinde yer almaktadır (NİP 2007). Plan açıklama raporunda Güney Planlama Bölgesi'ne karakteristiğini veren en temel unsur olarak Mogan ve Eymir Gölleri ile İmrahor Vadisi'nin oluşturduğu doğal yapı gösterilmektedir. Bölgeye ilişkin geliştirilen stratejiler arasında "İmrahor Vadisi ve İncesu yeşil sistemini besleyen vadi tabanlarının korunması esas alınacaktır." ifadesi yer almaktadır. Ayrıca Gölbaşı Özel Çevre Koruma Bölgesi (ÖÇKB) sınırı dışında kalan ancak Mogan Gölü'nü besleyen dere ve akarsuların oluşturduğu doğal havza sınırının da koruma statüsü altına alınması gerektiği vurgulanmıştır. Plan açıklama raporunda mevcut Gölbaşı ÖÇKB sınırının, Mogan ve Eymir Gölleri su sisteminin Tuz Gölü ile Sultan Sazlığı sisteminin bir parçası olarak güney yönünde genişleyen bir havza olduğu bilgisi ile örtüşmeyen darlıkta olduğu ve sınırın sistemin kuzey yönündeki bileşeni olan İmrahor Vadisi'ni de kapsamadığı belirtilmiştir. Ayrıca plan açıklama raporunda ÖÇKB'nin mevcut onaylı olan sınırı ile korunmasının olanaklı olamayacağı kanaatine varılmıştır. Bu nedenle ÖÇKB'nin havza sınırlarını, DSİ havza sınırları ile örtüştürebilecek bir plan kararının üretilmesinin zorunlu olduğu vurgulanmıştır.

2023 Başkent Ankara Nazım İmar Planı Açıklama Raporu'nda 2023 vizyonuna ulaşmak için oluşturulan hedefler arasında "Kentsel makroform içinde açık yeşil alan sistemini temel bir unsur olarak kurgulayıp, kent için havalanma koridorları yaratmak, bu sistemi olası afetler için yaratacağı potansiyelleri bağlamında değerlendirmek" ifadesine yer verilmiştir. Ayrıca plan açıklama raporunun "Kentsel açık-yeşil alan sistemine yönelik müdahale biçimleri" adlı bölümde "Vadi tabanları, su kaynakları ve/veya havzaları yerleşim baskısı ve kararları dışında ele alınmalı, her tür ve ölçekteki planlama çalışmalarında, yapılaşmış alanlar da dahil olmak üzere, vadi tabanlarının tespit edilerek, sel, su baskını vb. tehlike ve risklere mahal vermeyecek şekilde planlanması, yeni planlama çalışmalarında bu alanlar özgünlükleri uyarınca açık-yeşil alan sisteminin parçaları haline getirilmelidir." ifadesi yer almaktadır. İmrahor Vadisi gibi kentsel yerleşim alanları içinde kalmış tüm vadi sistemlerinin özel

planlama bölgesi olarak ele alınması gerektiğine de planda değinilmiştir. Bu kapsamda da vadilerin açık yeşil alan sisteminin önemli birer parçası ve hava koridoru olarak kalmasını sağlayacak planlama çalışmalarının yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

Planda İmrahor Vadisi kentsel açık yeşil alan sisteminin bir parçası olarak tanımlanmıştır. İmrahor Vadisi'nin korunarak rekreasyonel açıdan kente kazandırılması gerektiği ve vadi içerisindeki mülkiyet problemini çözmek için vadiye yer alan Mühye köyü (Yeşilkent) için özel planlama çalışmalarının yapılması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca planda vadiye kirliliğe neden olan sanayi faaliyetlerinin kaldırılmasını sağlayacak planlama çalışmalarının da yapılacağı belirtilmiştir (NİP 2007).

2023 Başkent Ankara Nazım İmar Planı kapsamında “2023 Açık Yeşil Alan Sistemi Öngörüsü” hazırlanmıştır. Şekil 3’te yer alan bu sistem örgüsünün, yeşil kama ve yollarla bağlantılı yeşil kuşaklardan oluştuğu görülmektedir.

Şekil 3: 2023 Açık yeşil alan sistemi öngörüsü (NİP 2007) ve İmrahor Vadisi

Ankara için hazırlanmış güncel ve en üst ölçekli mekânsal plan 2038 Ankara Çevre Düzeni Planı'dır. 1/100.000 ölçekte hazırlanmış olan 2038 Ankara Çevre Düzeni Planı 2017 yılında Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından 2038 yılı hedef alınarak hazırlanmıştır. Çevre Düzeni Planı 8. 9. ve 10. Kalkınma Planları çerçevesinde, ülke bütününde belirlenen hedeflere ulaşmayı ve alt ölçekli planlara altlık oluşturmayı amaçlamaktadır.

2038 Ankara Çevre Düzeni Planı Açıklama Raporu'nda da “Bu planda gösterilmiş olsun ya da olmasın tespit edilmiş/edilecek sazlık-bataklık, kayalık-taşlık, vadi tabanı vb. alanlar alt ölçek planlarda korunacaktır. Her tür ölçekteki planlama çalışmalarında vadi tabanlarının tespit edilip, sel, su baskını vb. tehlike ve risklere meydan vermeyecek şekilde planlanması, bu alanların özgünlüklerinin tespit edilerek açık-yeşil alan sisteminin parçaları haline getirilmesi esastır.” ifadesi görülmektedir.

2023 Başkent Ankara Nazım İmar Planı'nda olduğu gibi bu planda da vadiler, kentsel açık yeşil alan sisteminin önemli bir parçası olarak ele alınmıştır. Ayrıca planda yine Gölbaşı ÖÇKB mevcut sınırının havza sistemini korumaya yeterli olamayacağı, bu nedenle Mogan ve Eymir Gölleri ile İmrahor Vadisi'ni de içine alan havza sınırında bir koruma statüsünün geliştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu kapsamda planda, koruma statüsü ya da çalışması olan ancak belirlenmiş sınırların yeterliliği konusunda endişe duyulan, İmrahor, Zir ve Kıbrıs vadilerinin koruma statülerinin genişletilmesi, tüm bu alanlarda gerektiğinde koruma amaçlı imar planları yapılması ve bu şekilde alan yönetimlerinin oluşturulması gerektiğine yer verilmiştir (ÇDP 2017). Plan raporunda sulak alanlar, havzalar ve yeşil kuşaklar korunacak alanlar olarak kabul edilmiştir. Bu alanların aynı zamanda ekolojik-organik tarım için kullanılması gerektiği ilkesine yer verilmiştir.

3.2. İmrahor Vadisi'nin Ankara Planlama Sürecinde Yer Alan Tamamlayıcı Planlar Kapsamında Değerlendirilmesi

1965 yılında Prof. Dr. Yüksel Öztan'ın gerçekleştirmiş olduğu planlama çalışması, Ankara çevresinde bir yeşil kuşak önermiştir (Şekil 4). Açık yeşil alanların şehir için yetersizliğine değinen bu planlama çalışması, kent çevresinde oluşturulacak yeşil alanın hem semtlerin büyüyerek birbirine karışmasını, hem de kentin kendi dışına taşarak kırsal kesimle kaynaşmasını engellemeyi amaçlamıştır. Planlama çalışması kapsamında iki yeşil kuşak önerilmiştir. Birinci kuşak Ankara Kalesi'nin kuzeyindeki tarihsel bölgeyi ve gecekondulaşma bölgesini, çevresindeki Marangozlar Sitesi, Yenişehir, Cebeci ve Gülveren'den ayırmaktadır. Hipodrom ve Gençlik Parkı kuşağın batı kanadını oluşturmaktadır. Kuşağın güneyinde, Halkevi ve çeşitli hastanelerin bahçeleri, ayrıca Hacettepe, Kurtuluş ve Cebeci Stadyumları yer almaktadır. Hatip Çayı Vadisi, Cebeci Asri mezarlığı ve Harp Okulu kuşağın doğu kısmını oluşturmaktadır. Bu kuşak ile şehrin tarihi dokusunu korunması ve bölge sakinlerinin rekreasyonel ihtiyaçlarının karşılanması amaçlanmıştır. İkinci kuşak şehrin çevresinde yer almıştır ve şehrin büyümesini ve kırsal alandaki yerleşmelerle kaynaşmasını engellemeyi amaçlamıştır. Bu kuşak var olan yeşil alanlarla Çubuk Çayı, AOC, Söğütözü ve Bahçelievler'in güneyindeki yeşil alanları kapsamaktadır (Güleç Özer ve Başkurt 2017).

1982 tarihinde Orman Bakanlığı tarafından hazırlanan “Ankara Yeşil Kuşak Ağaçlandırma Projesi”, kentteki hava kirliliğini önlemeyi, sel ve taşkınlardan korunmayı, rekreasyon alanları sağlamayı, çarpık ve düzensiz kentleşmenin özellikle

Şekil 4: Prof. Dr. Yüksel Öztan'ın yeşil kuşak önerisi (Güleç Özer ve Başkurt 2017)

gecekondulaşmanın önüne geçmeyi amaçlamaktadır. Proje alanı, Ankara Çayı'na dökülen Çubuk Çayı ile Hatip ve İmrahor Dereleri'nin havzalarından oluşmaktadır. Plan, kent içinde yer alan vadilerin (İmrahor Vadisi, Dikmen Vadisi, Hatip Çayı Vadisi, Macun Vadisi) kentsel yeşil alanlar olarak kullanımını öngörmektedir. Yerleşimin bu bölgelerde engellenmesi ile vadilerin hem hava koridorları olarak çalışması, hem de rekreasyonel bir alan olarak hizmet vermeleri öngörülmüştür. Planda üç yeşil kuşak bölgesi belirlenmiştir. Birincisi; Ankara'nın güneyinde Atatürk Ormanı'ndan başlamakta, Eymir ve Mogan göllerinin su toplama havzalarını içine alarak İmrahor ve Hüseyingazi sınırlarını geçerek Çubuk Barajı'na ve oradan da Bağlum, İvedik, Macunköy arazilerinde Atatürk Orman Çiftliğine uzanmaktadır. İkincisi; Bayındır Barajı su toplama havzasından başlamakta Nenek, Tatlar, Mahmudiye, Susuz Köyü arazilerinin bir bölümünden sonra Sincan, Osmaniye, Elvanköy, Bağlıca ve Alacatlı köyleri arazilerine geçmektedir. Üçüncüsü; Elmadağ, Hasanoğlan, Kurtboğazı Baraj çevresi ile Kızılcahamam ilçesinin İç Anadolu Bölgesi'ne bakan yamaçları ile Haymana ilçesi arazilerinin bir bölümü ve Bala ilçe merkezine yakın Beynam Ormanını içine almaktadır (Yeşil 2006; Güleç Özer ve Başkurt 2017).

Ankara metropoliten alanında açık yeşil alan sisteminin geliştirilmesine yönelik olarak 1987 "İmrahor Vadisi Rekreasyon Alan Projesi" onanmıştır. Projenin amacı vadinin ekolojik özelliklerinin korunması ve Ankaralıların rekreasyon ihtiyaçlarının karşılanmasıdır (Yeşil 2006).

1983 yılında önce Büyükşehir Belediyesi içinde bir Metropoliten Planlama Dairesi kurulmuş, daha sonra 27.06.1984 tarihinde çıkarılan 3030 Sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkındaki Kanun ile Büyükşehir Belediyesi'ne Nazım İmar Planı yapma görevi

verilmiştir. Fakat 1985-1986 yıllarında Ankara'nın plan sürecini İmar Daire Başkanlığı yerine EGO Genel Müdürlüğü üstlenmiştir. O dönemde Ankara için yeraltı treni sisteminin inşası söz konusu olmuştur ve buna bağlı olarak yeni bir üst plana ihtiyaç duyulmuştur. Bu kapsamda ODTÜ, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Çalışma Grubu tarafından 1/100.000 ölçekli Ankara 2015 Yapısal Planı elde edilmiştir (Günay 2006). Onaylı bir belge haline gelemeyen bu planlama çalışmasında ana karayolu güzergâhı üzerinden koridorlar boyunca gelişen ve her bir koridor arasına açık yeşil kamaların sokulduğu bir plan önerisi geliştirilmiştir. Konya yolu-İncek koridorları ile İncek ve Eskişehir yolu koridorları, Eskişehir ve İstanbul yolu koridorları gerek doğal ve gerekse yapay eşiklerle birbirinden ayrılmış ve bu koridorların arasına giren havalanma koridoru ile hava kirliliği sorunun aşılması amaçlanmıştır (NİP 2007). Bu planlama çalışması kapsamında, 1990 Ankara Planı ile oluşturulmakta olan yeşil kuşağın hava akımı doğurması için kalınlığının 8-10 km genişliğe getirilmesi önerilmiştir. Ayrıca kuşağın olabildiğince vadileri izleyen, sürekli yeşil bantlarla kent merkezine doğru uzatılması gerektiği önerisi de getirilmiştir. Planda yeşil kuşak yasası çıkarılması gerektiği vurgulanmıştır (Kayasü 2006). Önerdiği çevre yolu sisteminden başka bir çevre otoyolu inşası ile temel kurgusu önemli ölçüde zarar gören bu çalışma, kentin gelişimi için öngördüğü bu yeşil kama sistemi ve AOÇ'yi kentin merkezindeki en temel yeşil alan olarak gören yaklaşımı ile sonraki plan çalışmaları için de önemli bir yol gösterici olmuştur. Ancak bu planın öngördüğü kama ve yeşil kuşak, özellikle kentin en spekülâtif gelişme koridoru olan güneybatı aksında, onaylanmış ve hayata geçmeye başlamış planlarla ciddi oranda zarar görmüş ve bu bölgede açık-yeşil alan sisteminin devamlılığını sağlamakta önemli güçlükler oluşmuştur (NİP 2007).

1990'lı yılların başında, çalışmalarına Ankara Büyükşehir Belediyesi'nde başlanan ve sonra Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından hazırlanarak onaylanan 2025 Nazım Plan Önerisi oluşturulmuştur. Uydu kent yapılanmalarını temel alan bir yaklaşımla hazırlanan planda, çevre yolunun kuzeye kaydırılması ve Batıkent'in yakınından geçmesi önerilmiştir. Bu öneri yeşil kuşağın parçalanmasına neden olmuştur. Plan çalışmasında yapılaşmamış ancak spekülâtif gelişmelerin yoğunlaştığı Macun Deresi Çevresi, Çubuk Çayı, Büyükesat Vadisi ve çevresi ile İmrahor Vadisi gibi alanlarda hava koridoru olma özellikleri ön plana alınarak alan kullanımlarının tanımlanması gerektiği vurgulanmıştır (Kayasü 2006). Bu plan çalışması ile Ankara'nın ana topoğrafik çanağı dışında bir kentsel

gelişmeye odaklanılmıştır. Hava kirliliğinin önlenmesi ve yeşil alan kullanımlarının çoğaltılması amacıyla kentin 35-40 km. dışında bir yeni yerleşmeler kuşağının oluşturulması düşünülmüştür. Planda Ankara vadilerinin değerlendirileceği; metropoliten kuşak çalışmalarının hızlandırılacağı, İmrahor Vadisi gibi su havzalarının korunacağı, kent içinde ve çevresinde büyük parkların oluşturulacağı şeklinde önemli konulara yer verilmiştir (Öztaş 1991).

4. Tartışma ve Sonuç

Çalışma kapsamında incelenmiş olan ve Ankara'nın kentsel gelişimine yön veren tüm planlarında açık yeşil alan sistemine belli önemin verildiği görülmektedir. Ankara'nın ilk planı olan Jansen Planı'nda açık yeşil alan sisteminin oluşturulmasına dair ilk adımlar atılmıştır. Yücel-Uybadin Planı'nın uygulama biçiminin Jansen Planı'nda öngörülen yeşil alanları korumadığı düşünülürken, 2015 yılı hedefli plan önerisinde Ankara için açık yeşil alan sistemin belirlendiği ve bu sistemle kentin çevresinde yeşil kuşağın oluşturulmasının amaçlandığı görülmektedir. Yeşil kuşak önerileri 2023 Ankara Nazım İmar Planı ve 2038 Çevre Düzeni Planı'nda da yer almaktadır. Ayrıca çalışma kapsamında incelenen tüm planlarda vadilerin kentsel açık yeşil alan sisteminin bir parçası olarak görülmesi gerektiği ve vadilerde yapılaşmaya izin verilmemesi gerektiği vurgulanmıştır.

İmrahor Vadisi mevcut Ankara Adliyesi altından ilerleyerek Ankara Çayı'na kavuşan İncesu Vadisi ile başlayan Eymir ve Mogan göllerini içine alarak, Tuz Gölü'ne kadar uzanan bir vadiler ve açık yeşil alan sisteminin önemli bir parçasıdır. Çalışma kapsamında incelenen planlar ve planlama çalışmalarında İmrahor Vadisi'nin de yapılaşmaya açılmaması gerektiği ve bu kapsamda gerekli önlemlerin alınması gerektiği belirtilmiştir. İmrahor Vadisi'nin 2023 Başkent Ankara Nazım İmar Planı'nda "Ağaçlandırılacak Alan", "Özel Proje Alanı" ve "Özel Proje Bölgesi" olarak kullanım kararları getirilmiş ve alanın yapısı, dokusu itibarıyla özenle korunması gerekliliği açıkça vurgulanmıştır. İncelenen tüm planlarda vadi tabanlarının yerleşim açısından, topoğrafik olarak çok uygun olmalarına karşın taban suyunun yüzeye oldukça yakın olması ve taşkına uğrama olasılıklarının bulunması ile hava kirliliği gibi sorunları barındırmalarından dolayı yerleşime uygun olmadıkları vurgulanmıştır. Vadi yamaçlarının da topoğrafik açıdan yerleşime uygun olmadığı, vadi yamaçlarında kurulan yerleşimlerin kente giren hava akımını engelleyici etkisinin olacağı ve kentte hava kirliliğinin oluşmasına neden olacağı belirtilmiştir. Fakat, Ankara'daki mekânsal planlama

sürecini etkileyen politik girişimler, farklı dönemlerde gündeme gelen gecekondular (Tercan 2018) ve kat artırım kararları, Güneypark Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Projesi gibi rant odaklı kentsel dönüşüm, İmar Kanunu'nun el verdiği açık yeşil alanları da yok etmeye neden olan yasal uygulamalar Ankara'nın açık yeşil alan sistemini ve bu sistemin bir parçası olan vadileri tehdit etmeye başlamıştır.

İmrahor Vadisi, üst ölçekli planlarda "Ağaçlandırılacak Alan", "Özel Proje Alanı" ve "Özel Proje Bölgesi" olarak belirlenmiş ve kentsel açık yeşil alan sisteminin bir parçası olarak görülmüştür. Ayrıca üst ölçekli planların tamamında İmrahor Vadisi'nin metropoliten bir kente sunabileceği ekolojik faydaların bütünüyle algılandığı, mekânsal bağlamda ele alındığında kenti destekleyen yaşamsal öneminin güçlü bir şekilde vurgulandığı görülmektedir. Fakat alt ölçekli planlara bakıldığında İmrahor Vadisi'nin nüfus, istihdam, ulaşım ve Ankara'nın hava koridoru olma özelliğini bozan nitelikte kararların alındığı ve uygulandığı görülmektedir. Bu durum öncelikle planlama hiyerarşisine aykırıdır. Öte yandan Ankara kentine temiz hava sağlayan koridorların önü devasa duvarlarla kapatılmakta, sorun geri dönülemez bir duruma dönüşmektedir.

Devlet Su İşleri (DSİ), İmrahor Vadisi'nin taşkın bölgesi olduğu yönünde görüş sunmuş, Şehir Plancıları Odası da vadinin "jeolojik olarak yerleşime kısıtlı" alan olduğunu bildirmiştir. Yerleşim açısından sakıncalı olduğu belirtilen İmrahor Vadisininin, bu duruma rağmen onaylanan alt ölçekli planlarla yoğun yapılaşmaya açılması yaşamsal sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda, üst ölçek plan kararlarına aykırı bir şekilde ve mekânsal bütünlüğü bozacak yoğunluktaki hızlı yapılaşma ile İmrahor Vadisi yok edilmektedir.

Planlama sürecinde üst ölçekten, en alt ölçeğe kadar hazırlanan tüm planların birbirini destekleyen ve birbiri ile çelişmeyen kararları ve bu kararlara bağlı gerçekleştirilen uygulamaları içermesi gerekmektedir. Planlama sürecinin de bütüncül bir sistem olarak ele alınması üst ölçekli plan kararlarının, tüm alt ölçekli planlara yansıtılması gerekmektedir. Ancak bu durumda İmrahor Vadisi için parçacıl müdahalelerden kaçınılması mümkündür. Böylelikle, İmrahor Vadisi'nin tüm üst ölçekli planlarda güçlü bir şekilde belirtildiği gibi asıl işlevini yerine getirecek niteliği korunabilecektir.

KAYNAKÇA

Anonim(2017)

<http://aliinandim.blogspot.com/2018/11/ankara-nasl-sehirlesiyor-3.html>. (Erişim tarihi: 27.08.2019)

Cengizkan A (2006). 1957 Yücel-Uybadin İmar Planı ve Ankara Şehir Mimarisi. (Ed. Şenyapılı, T.), Cumhuriyet'in Ankarası. ODTÜ Yayıncılık, Ankara, s. 24-60.

ÇDP (2017). 2038 Ankara Çevre Düzeni Planı Açıklama Raporu, Ankara Büyükşehir Belediyesi, İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı, Ankara.

Güleç Ö. K. ve Başkurt B. (2017). Kentsel Sürdürülebilirlik: Ankara Kent Planları Örnekleri Üzerinden Bir İnceleme, Aurum Journal Of Engineering Systems And Architecture, Vol. 1, No 1, s. 79-92.

Günay B (2006). Ankara Çekirdek Alanının Oluşumu ve 1990 Nazım Planı Hakkında Bir Değerlendirme. (Ed: Şenyapılı T), Cumhuriyet'in Ankara'sı. ODTÜ Yayıncılık, Ankara, s. 60-119.

Karadeniz N, Kanter Otçu İ, Tekin Cüre C, Şenöz E ve Ceylan K. S (2016). Peyzaj planlama senaryolarının Geodesign yaklaşımı ile geliştirilmesi: İmrahor Vadisi örneği, Coğrafi Bilimler Dergisi CBD, 14(2), s.135-156.

Karadeniz N, Şenöz Orsan E ve Ceylan K. S (2018). Doğal morfoloji-kent morfolojisi çatışması: imrahor vadisi kentsel dönüşüm alanı örneği, ISUEP2018 Uluslararası Kentleşme ve Çevre Sorunları Sempozyumu: Değişim/Dönüşüm/Özgünlük Tam Metin Bildiri Kitabı, Cilt 4, s. 2-9.

Kayasü S (2006). Ankara imar planlarının açık ve yeşil alan yaklaşımları. (Ed: Şenyapılı T), Cumhuriyet'in Ankarası. ODTÜ Yayıncılık, Ankara, s. 173-182.

Keleş R (2015). Kentleşme Politikası, Ankara, İmge Kitabevi, Ankara, s. 703.

NİP (2007). 2023 Başkent Ankara Nazım İmar Planı Plan Açıklama Raporu (Etüdler&Müdahale Biçimleri), Ankara Büyükşehir Belediyesi, İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı, Ankara.

Öztan Y (1991). Ankara Kenti'nin 2000'li yıllar için açık ve yeşil alan sistemi olanakları, 2000'li yıllar için Ankara Kenti'nin açık ve yeşil alan sistemi ne olmalıdır?, Peyzaj Mimarlığı Dergisi, 91/2, Ankara.

Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği (2001). <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Asp?MevzuatKod=7.5.4882&MevzuatIlski=0&sourceXmlSearch=plans%C4%B1z%20alanlar> (Erişim Tarihi: 03.09.2019)

Şahin S Z (2016). Askeri alanlar Ankara'nın yeşil kuşağını canlandırmak ve üst ölçekli planlama için bir fırsat olabilir mi? Planlama Dergisi 2016;26(3), s. 169-171.

Tekeli İ (1980). Birinci Bölüm: Türkiye'de Kent Planlamasının Tarihsel Kökleri. (Ed: Gök T), Türkiye'de İmar Planlaması, ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Ankara, s. 26-34.

Tercan B (2018). 1948'den bugüne imar afları, Mimarlık Dergisi, Sayı 403, İstanbul, s. 20-26.

Uzel A (1991). Ankara için hazırlanan imar planlarında yeşil alan yaklaşımı ve 2000'li yıllar, Peyzaj Mimarlığı Dergisi, 91/2 (30), s. 37-41.

Yeşil A (2006). Ankara metropoliten alanının yeşil alan sisteminin analizi, Yüksek lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı Peyzaj Planlama Programı, İstanbul.

Sorumlu Yazar : Arş.Gör. Esra ŞENÖZ ORSAN

e-mail: senoz.esra@gmail.com

Orcid: 0000-0001-8863-6537